

נקודות בחייה

15.1.1914

אתי נולדה למשפחת הילסום. משפחה משכילה ואתאיסטית מהולנד, לאם יהודייה ממוצא רוסי ואב הולנדי. אתי מקבלת במשפחתה חינוך לאהבת הידע, ספרות קלאסית, מוזיקה ועוד.

1932

אתי עוברת לאמסטרדם ללמוד משפטים ומשתלמת גם בפסיכולוגיה ושפות סלאביות.

1941

בעקבות גירושם של חלק מיהודי אמסטרדם למחנה המעבר וסטרבורק, אתי מתנדבת להצטרף למחנה ומקדישה את זמנה לטיפול במרפאה באנשים החולים.

1941-1943

אתי כותבת יומן המתאר את חוויותיה במלחמת העולם השנייה.

1943

אתי נשלחת למחנה הריכוז אוושיץ יחד עם הוריה ואחיה. לפני עלייתה לרכבת היא מוסרת את מחברותיה לחברתה מריה טאונינג, וביקשה ממנה שתעבירו לסופר ההולנדי היחיד שהכירה קלאס סמליק.

30.11.1943

אתי נרצחת במחנה הריכוז אושוויץ.

1983

היומן של אתי נשכח כארבעים שנה במרתפו של סמליק ולאחר פטירתו העביר אותו בנו למו"ל ההולנדי חארלנדט שהסכים לפרסמו. מאז הוצאתו לאור תורגם הספר לעשרות שפות ומהדורות, והפך למורה רוחני לאלפי אנשים.

אסופה לזכרה של אתי הילסום, אשה מעוררת השראה שיומניה חושפים התמודדות רוחנית יוצאת דופן עם החיים בזמן השואה

"גם אחרי שלקחת ממנו הכול, יכול אדם למצוא בקרבו גרעין ששומר עדיין על תודעתו כאדם" כך כותבת אתי הילסום בת העשרים ושבע ביומנה. אהרון אפלפלד סבר כי זהו יומן יוצא דופן במיוחד, משום שהשואה הנתפסת בדרך כלל כרגע של התרוקנות האור האלוהי מן העולם מביאה את הילסום למצוא בלב המצוקה רגעים של התעלות רוחנית.

עבור יהודי אירופה ואתי בכללם, תקופת השואה התאפיינה בחוסר אונים רדיקלי באשר לנסיבות חייהם, נוכח חוסר אונים זה, אתי מרפה כמעט לחלוטין מן הניסיונות לשלוט במציאות ומתמקדת בעבודה פנימית. "אמנם דומה שאנו נידונו לסבילות גמורה, אך מי יעצור בעדנו לגייס את כוחותינו הנפשיים?". העבודה הפנימית מעניקה לאתי אפשרות לא רק לשמור על צלם האנוש שזה אלא אף להמשיך ולרחוש שחרור וחופש פנימי.

"כבר עכשיו אני מרגילה את לבי לרעיון שאמשיך לחיות גם לאחר שאפרד מהאדם שנדמה לי כי לא אוכל לחיות בלעדיו. כל רגע אני מתנתקת מעוד ועוד קשרים חיצוניים, כדי שאוכל להתרכז יותר ויותר בהישרדות הרוחנית ובשמירה על הקשר הפנימי, המגשר על כל מרחק פיסי".

הזוועות שהיא עדה להן אינן מבטלות את יופיים ומשמעותם של החיים, ולהפך בצל אימת המוות, הכול הופך יקר ועז יותר. "אני נמצאת עם הרעבים, עם המעונים ועם הגוססים. יום יום אני איתם, ועם זאת אני נמצאת כאן, ליד שיח היסמין ומול פיסת הרקיע הנשקפת מחלוני. בחיי האדם יש מקום לכל אלה, לאמונה באלוהים וגם למוות הנורא".

במהלך היומן אתי מגלה את התפילה והשיחה עם אלוהים ולקראת סוף חייה היומן הופך לדיאלוג ישיר בינה ובין האלוהים שבתוכה, ובניגוד לשאלה הרווחת היכן היה אלוהים בשואה, אתי מביאה נקודת מבט ייחודית ונדירה החווה את אלוהים בכל מקום ובכל מצב. בעיניה של אתי אלוהים הוא המקום הרחב והאוהב שבתוכנו, ועל כל אדם למצוא את הדרכים להיות יותר מוסריים, יותר אוהבים, הושטת יד אל האלוהים היא הושטת יד אל הזולת.

ומשום כך אתי לא רואה את אלוהים כאשם במתרחש, אלא להיפך - את כל המצוקה שהיא חווה סביבה היא רואה כתוצאה מאובדן הקשר של האדם עם אלוהים. "אלוהים, אני אעזור לך להחזיק מעמד בתוכי אבל אני לא מבטיחה שום דבר מראש. רק דבר אחד הולך ומתבהר לי: אתה לא יכול לעזור לנו, אנחנו יכולים לעזור לך, ובכך נעזור גם לעצמנו".

לקראת סוף חייה, אתי מעבירה את יומניה לחברתה הטובה בתקווה שיפרסמו אותם והם יוכלו לשרת גם את הדורות שיבואו אחריה. "החיים והמוות והסבל והשמחה... כל זה נמצא בתוכי, כל זה הוא שלמות אחת ואני משלימה אתה כולה ומתחילה להבין יותר ויותר, גם אם איני יכולה להסביר לאחרים את מהות הדברים. הייתי רוצה לחיות חיים ארוכים כדי שאוכל להסביר את זה, ואם לא אזכה לכך, מישהו אחר יעשה את זה במקומי ומישהו אחר ימשיך לחיות את חיי מהמקום שהם נפסקו בו, ולכן עליי לחיות אותם כמיטב יכולתי ובמלוא אמונתי, עד נשימתי האחרונה, כדי שמי שיבוא אחריי לא יצטרך להתחיל מאפס וכדי שיהיה לו קל יותר. גם זאת דאגה לדורות הבאים, לא?".

מאז שהתפרסמו יומניה של אתי הם מהווים השראה גדולה למטפלים, לאנשי רוח, וכל אוהבי האדם באשר הם. אנו מביאים לכם כאן טעימה מיומניה לפי נושאים - וממליצים בחום לקרוא את היומנים המלאים שיצאו בעברית תחת הכותרת "השמים שבתוכי" בהוצאת כתר.

שערי אהבה ושנאה

בימוניה חושפת אתי התמודדות מיוחדת עם הרגשות הקשים כגון כעס ושנאה כתגובה למצוקה הגדולה שסביבה. אתי מסרבת להיכנע לשנאה וקוראת לעבודה פנימית אפילו בתוך המציאות הקשה של השואה.

1. שיחה קצרה ולא צפויה עם יאן בדרך לתחנת החשמלית. כשעמדנו בתחנה שאל יאן במרירות: מה גורם לאנשים שירצו להרע לאחרים? ואני עונה: אתה מדבר על אנשים, אבל אל תשכח שגם אתה אחד מהם. והרוע הזה נמצא גם בנו, המשכתי והטפתי. לפי דעתי אין פתרון אחר, שום פתרון אחר, אלא להתרכז בעצמנו ולבער את הרקב מקרבנו. אני לא מאמינה שאפשר לתקן משהו בעולם בלי שנתקן קודם את עצמנו. זה נראה לי הלקח היחיד שאפשר ללמוד מהמלחמה הזאת: שצריך לחפש את הרע בקרבנו ולא בשום מקום אחר... אין ספק שזאת נקודת אור.

2. אלוהים, קשה לפעמים לתפוס ולעכל מה שהברואים בצלמך מעוללים זה לזה בימים פרוצים אלה. אבל אלוהים אני איני מסתגרת בחדרי, עיני פקוחות לראות הכול, אינני מתעלמת מדבר ואני מנסה להבין משהו גם מן הפשעים החמורים ביותר, לרדת לעומקם ולחפש את האדם שמאחורי הדברים.

3. שלום אמיתי בעתיד ייתכן רק כאשר כל אדם יגיע לשלום עם עצמו ויעקור מתוכו את השנאה לזולת, ויהיה מוצאו אשר יהיה, ויהפוך אותה למשהו אחר, במשך הזמן לאהבה אפילו, או שמא זאת ציפיה מוגזמת? ואהבת לאויבך כמון. ומדוע שלא נאמין שזה אפשרי?."

שערי הפחד וסבל

אתי משירה מבט אל הפחד והסבל והאובדן, וקוראת להתמודד איתם באופן מלא, להיפתח אל המצוקה כך שהלב יתעורר ויתמלא בחמלה, היא מבקשת להיות רטייה על פצעים רבים, ומקדישה את ימיה לעזרה לאנשים.

1. בעצם אני לא פוחדת. ולא משום שאני אמיצה כל כך. אלא משום שאני יודעת שיש לי עסק עם בני אדם ושתמיד אנסה להבין ככל יכולתי. וזאת החשיבות ההיסטורית של הבוקר הזה: לא שאיזה נער גסטפו אומלל צעק עליי, אלא שבכנות לא התרעמתי עליו, להיפך, ריחמתי עליו ממש, והייתי רוצה לשאול אותו: הייתה לך ילדות קשה כל כך? הוא נראה מעונה ורדוף. האשמה היא רק בשיטה שמשתמשת באנשים כאלה. ואם מדובר על חיסול - אז צריך לחסל את הרע שבאדם ולא את האדם עצמו.

2. בל נשלה את עצמנו, כאן מדובר בחורבנו ובחיסולנו. הם רוצים להשמיד אותנו כליל, ורק אם נכיר בזה נוכל להמשיך הלאה. היום תקף אותי לראשונה הייאוש ואני צריכה לנסות להתמודד אתו. ואם אמנם עלינו ללכת לטבח, לפחות נלך בראש מורם...ומדוע רק עכשיו עולה בי התחושה הזאת? משום שצמחה לי שלפוחית בכף הרגל אחרי ההליכה המעייפת בחום, משום שרבים כל כך מכתתים את רגליהם כי אסור לנו לנסוע בחשמלית, בגלל פניה החיוורים של רנטה, שנאלצת ללכת ברגליה הקטנות לבית הספר בחום הזה, שעה הלוך ושעה חזור! .. בגלל כל כך הרבה דברים, שכל אחד בפני עצמו הוא חסר חשיבות, אבל הוא עוד חלק ממלחמת ההשמדה הכללית שמנהלים נגדנו...ובכן, עם ההכרה החדשה הזאת אני משלימה.

3. "כשהייתי רואה אישה יושבת ובוכה במשרד, הייתי ניגשת אליה, עומדת מאחוריה כמגנה עליה, צולבת את ידי על חזה ומחייכת חיוך קל ומדברת בלבי אל היצור המכווץ והשבור ואומרת: 'זה לא כל כך נורא, באמת לא'. והייתי עומדת לידה, פשוט עומדת, מה עוד יכולתי לעשות? לפעמים הייתי מתיישבת ליד מישהו ומחבקת את כתפו ולא אומרת הרבה, אלא רק מביטה בפניו. שום דבר לא היה זר לי, שום ביטוי של סבל אנוש. אני מסוגלת להתמודד עם זה. אני מעזה להביט לסבל בעיניים, אני לא פוחדת ממנו, בסופו של כל יום הייתי מרגישה שאני אוהבת את האנשים. מעולם לא חשתי מרירות על מה שקורה להם ותמיד רחשתי להם אהבה על הדרך שבה הם נושאים בסבל, למרות הכול."

4. רוב האנשים בעולם המערבי אינם בקיאים במלאכת הסבל וממירים אותה באלפי פחדים. חיים שכאלה אינם חיים: פחד, כניעה, מרירות, שנאה, ייאוש. הו אלוהים, כל זה מובן כל כך. אבל מי שמאבד חיים כאלה הרי אינו מאבד הרבה. עלינו להשלים עם המוות ולראות בו חלק מהחיים, גם כשמדובר במוות נורא שבנוראים."

אנושיותה העמוקה של אתי מביאה אותה לעמדה של אמונה באדם ובחיים, וביכולת ובאחריות שלנו להפוך אותם משמעותיים, ליפים וטובים בכוח נפשנו שלנו. הקריאה שלה להוציא מסבלות השואה משמעות אנושית חדשה היא מעין צוואה רוחנית שממשיכה להיות רלוונטית גם עבורנו והניסיון שלנו היום להכיל את זיכרון השואה.

1. "אם נציל מהמחנות, באשר הם שם, רק את גופנו ותו לא, הרי הצלנו פחות מדי. כי הבעיה איננה אם האדם מציל את חייו בכל מחיר, אלא כיצד יצילם. לפעמים אני חושבת שכל מצב חדש, אם טוב ואם רע, טומן בחובו את האפשרות להעשיר אותנו בתכונה חדשה. אם נפקיר בידי הגורל את העובדות הקשות, שהועמדנו בפניהן מבלי שנוכל לשנותן, ולא ניתן להן מקלט בראשנו ובלבנו כדי שיתעכלו שם ויהפכו לגורמים שסייעו לנו לגדול ולהפיק מהן משמעות, כי אז לא נהיה דור בר קיום. [...] אם לא יהיה לאל ידנו להציע לעולם המרושש שלאחר המלחמה דבר מלבד גופינו הניצלים-בכל-מחיר, ולא משמעות חדשה הנובעת ממעמקי מצוקתנו וייאושנו, הרי יהיה זה פחות מדי, מתוך המחנות עצמם חייבות להקרין מחשבות חדשות, והבנה חדשה חייבת לזרות אור חדש לעבר גדרות התיל שלנו [...] ובחיפוש משותף וכן אחרי תשובות מבהירות לכל המאורעות הסתומים האלה, אולי יוכלו החיים המעורערים לצעוד צעד זהיר קדימה..."

2. ואני חזרתי ואמרתי בלהט האופייני לי, למרות שהרגיזה אותי העובדה שאני חוזרת על עצמי בלי סוף: אין ברירה, קלאס. אין שום דרך אחרת, אלא ששכל אחד מאתנו יתרכז בעצמו וישמיד בתוך עצמו את הדברים שבגללם הוא רוצה להשמיד אחרים. ומוטב שנבין שכל גרגר של שנאה שאנחנו מוסיפים לעולם הזה, עושה אותו עוד אנושי פחות ממה שהוא."

3. כל אדם הוא המולדת של עצמו. התפקיד המוסרי המוטל עלינו: לכבוש בתוכנו מישורים של שלווה, עוד ועוד שלווה, כדי שנוכל להקרין אותה לאחרים.

4. "החיים אינם נראים לי חסרי משמעות. ואלהים לא חייב לנו הסבר על חוסר המשמעות שהוא תוצאה של מעשינו שלנו. אנחנו הם החייבים הסבר! אני מתי כבר אלף מיתות באלף מחנות ריכוז. חווייתי הכל על בשרי, וידיעות חדשות כבר אינן מדאיגות אותי. בדרך זו או אחרת הכל ידוע לי. ועם כל זאת חיי יפים ורבי משמעות, כל רגע ורגע מהם"

שערי שמיים שערי אלוהים

אמונתה העמוקה של אתי באדם קשורה קשר הדוק לייחסה הכל כך ייחודי לאלוהים ולמציאותו החיה בתוכה ומחוצה לה. אפילו בתוך גדרות התיל אתי מנהלת שיחה ערה עם אלוהים, ומפתחת תפיסה תאולוגית מיוחדת ועוצמתית בה מחוברתו של האדם להוכיח את האלוהים בתוכו.

1. הרי תמיד תישאר לנו פיסת רקיע קטנה ותמיד יהיה בתוכי די מקום לשלב ידיים בתפילה.

2. אני חושבת שאעשה את הדברים הבאים: בבוקר, לפני שאתחיל במלאכת היום שלי, אקדיש חצי שעה ל"התבוננות עצמית": להקשיב למה שקורה בתוכי, ללכת לאיבוד... וזאת תהא מטרת המדיטציה: שתוכי יהיה למשטח גדול ורחב ידיים, שאין בו זכר לסבך השיחים הבוגדני, המסתיר את הנוף, כלומר, שייכנס בי משהו מן ה"אלוהי", אותו משהו שקיים ב"תשיעית" של בטהובן, וגם משהו מן ה"אהבה", לא אהבה שהיא דבר מותרות, שאתה מתהולל בה לשעה קלה ומתפעל מרגשותיך הנשגבים. אלא אהבה שאפשר ליישם אותה בחיי היומיום

3. יש בתוכי בור עמוק עמוק. ובבור הזה נמצא אלוהים. לפעמים אני מצליחה להגיע אליו. אבל לעתים קרובות יותר הוא מכוסה באבנים וחול ואלוהים קבור תחתם. ואז צריך לחפור ולהוציא אותו משם. אני מתארת לי שיש אנשים שמתפללים כשעיניהם נשואות לשמים. הם מחפשים את ה' מחוץ לעצמם. יש גם מי שמרכינים את ראשם ומסתירים אותו בידיהם; אני חושבת שהם מחפשים את ה' בתוך עצמם.

4. עשיתי דרך קשה וארוכה עד שחזרתי ומצאתי את המחווה האינטימית כלפי אלוהים: לעמוד בערב ליד החלון ולומר: תודה לך, אלוהים. בתוכי שוררים שקט ושלווה. הדרך הייתה קשה וארוכה, עכשיו הכול נראה פשוט ומובן מאליו. משפט אחד רודף אותי כבר שבועות: אדם צריך את האומץ לומר שהוא מאמין. לבטא את שם אלוהים.

5. אלוהים, אני אעזור לך להחזיק מעמד בתוכי אבל אני לא מבטיחה שום דבר מראש. רק דבר אחד הולך ומתבהר לי: אתה לא יכול לעזור לנו, אנחנו יכולים לעזור לך, ובכך נעזור גם לעצמנו. (...) כן, אלוהים שלי, לא נראה לי שאתה יכול לשנות משהו בנסיבות האלה, הן פשוט חלק מהחיים האלה. ואני גם לא מבקשת ממך הסבר. להפך: אתה תהיה רשאי לבקש הסבר מאיתנו. ועם כל פעימת לב הולכת ומתחזקת בי ההכרה: אינך יכול לעזור לנו, אנחנו צריכים לעזור לך ולהגן עד טיפת דמנו האחרונה על מקום משכנך בתוכנו. יש אנשים, בכל הרצינות, יש אנשים שמנסים עד הרגע האחרון להבטיח את שלומם של שואבי אבק ומזלגות כסף במקום להבטיח את שלומך, אלוהים. ויש אנשים שרוצים להבטיח את שלום גופם, כשכל מה שנותר בו אינו אלא אלפי פחדים וטינות. (...) אלוהים, שוב אני מתחילה להירגע בעקבות השיחה הזאת איתך."